

Doina Benea, *Edificiul de cult roman de la Praetorium (Mehadia)*, Editura Excelsior Art, Timișoara, 2008, 207 p. (inclusiv 1 hartă, 54 fig. și 12 planșe)

Viața religioasă în Dacia romană a constituit subiectul a numeroase studii de specialitate care au vizat deopotrivă divinități și adoratori, edificii de cult și tagma sacerdotală, rit și ritual funerar. Volumul prezentat în continuare vine să completeze peisajul religios al provinciei Dacia. Cea mai recentă lucrare de sinteză a prof. univ. dr. Doina Benea reprezintă monografia templului roman din vicus-ul de la *Praetorium* (azi Mehadia, jud. Caraș-Severin).

Lucrarea avută în discuție este structurată în cinci capitole, înțelegerea informației din cele 122 de pagini de text efectiv fiind facilitată de un total de 67 planșe cu hărți, planuri și material arheologic fotografiat și desenat. Autoarea își propune și, considerăm, reușește să înfățișeze „pe scurt istoria unui templu roman dintr-un sat (*vicus*) al Daciei romane” (p. 8).

Volumul începe cu un *Cuvânt înainte* (p. 7-8), prilej cu care Doina Benea expune ideea centrală în jurul căreia își construiește demersul științific: prezentarea edificiului de cult de la Mehadia cu tot materialul arheologic scos la iveală în timpul săpăturilor arheologice. În structura lucrării urmează o utilă *Listă a abrevierilor* (p. 9-10) care înlesnește considerabil sarcina lectorului interesat de aparatul critic.

Primul capitol, *Introduce* (p. 11-40), sintetizează informațiile rezultate în urma cercetărilor sistematice din anii 2000-2007, cu privire la întregul areal de interes arheologic (castrul și vicus-ul). Sunt trecute, firesc, în revistă condițiile geografice (p. 11) precum și cercetările arheologice întreprinse în zonă de-a lungul timpului (p. 11-13). Succint sunt prezentate supozițiile asupra toponimului așezării (p. 13-15), aducându-se argumente de ordin strategico-geografic în favoarea atribuirii numelui *Praetorium* atât castrului cât și vicus-ului de aici¹. Autoarea consideră că „desemnarea prin termenul de *Praetorium* este valabilă doar atunci când împăratul se află într-o campanie militară iar sediul său era amplasat în afara statului roman, în Barbaricum [...] Castrul de la Mehadia, aflat la 25 km de linia Dunării, întrunea toate condițiile pentru stabilirea comandamentului în care se afla și împăratul la un moment dat. În acest caz castrul *Praetorium* a putut fi primul sediu al împăratului după trecerea Dunării în 101. Alegerea acestui castru pare favorizată de poziția sa strategică înaintea culoarului Timiș-Cerna, dar mai ales prin apropierea de Dunăre și posibilitatea de retragere imediată în cazul unui pericol pentru împărat” (p. 14).

¹ În prezent este acceptat numele *Praetorium* pentru așezarea de la Mehadia însă până în urmă cu câteva decenii acesteia i se atribuia toponimul *Ad Mediam* (D. Tudor, *Orașe, târguri și sate în Dacia romană*, București, 1968, p. 30-33) sau existau păreri conform cărora așezarea civilă ar fi purtat numele *Ad Mediam* iar castrul *Praetorium* (V. Christescu, *Istoria militară a Daciei romane*, București, 1937, p. 107).

Castrul roman (p. 15-23), trupele care au staționat vremelnic aici (p. 23-30) precum și vicus-ul militar de la *Praetorium* (p. 31-40) sunt subiecte tratate separat, în ultimele trei subcapitole, fără a intra prea mult în detalii (având în vedere faptul că lucrarea este o monografie de clădire cu funcționalitate precisă) ci doar atât cât să ofere o imagine de ansamblu asupra realităților de secol II- III de la Mehadia. Săpăturile reluate în anul 2000 de către colectivul de la Universitatea de Vest din Timișoara au vizat în special sistemul defensiv al castrului, efectuându-se însă și secțiuni de control în interiorul lui pentru a se surprinde structura de interior a acestuia. S-a stabilit stratigrafia generală a așezării (au fost surprinse două etape ale fazei de pământ, altele două ale fazei de piatră și o ultimă etapă post-romană). Rămâne totuși destul de ambiguu datată în volum inundația care a afectat atât castrul cât și așezarea civilă, cândva între anul 246 și sfârșitul stăpânirii romane în Dacia, pe baza unei monede de tipul Provincia Dacia emisă în acel an, descoperită la baza stratului de aluviune) (p. 17 și 26).

Al doilea capitol, intitulat *Edificiul de cult din vicus-ul militar. Stratigrafie* (p. 41-50), prezintă rezultatele cercetărilor arheologice din campaniile 2000-2003 întreprinse pentru dezvelirea (chiar dacă parțială) a singurului edificiu de cult descoperit până în prezent la Mehadia. Cercetările au relevat o stratigrafie complexă, clădirea având trei faze de locuire, două romane și una post romană.

Inventarul arheologic constituie al treilea capitol al lucrării (p. 51-98). Catalogul descoperirilor ocupă partea cea mai extinsă a volumului, având o structură logică, ușor de urmărit. Piesele sunt clasificate în funcție de materialul din care au fost realizate și de utilitatea fiecăreia dintre ele. Sunt repertoriaste piesele din metal și os (p. 51-60), defalcate pe categorii: arme, unelte, accesorii din fier pentru ușă, cuie, obiecte din plumb, piese de echipament, accesorii vestimentare. În analiza materialului urmează ceramica - *terra sigillata*, ceramica ștampilată și cea de uz comun, opaițe și materiale de construcții (p. 60-75), fragmentele de sticlă (p. 75-79), descoperirile numismatice (p.79-81) și monumentele votive și arhitectonice descoperite în perimetrul templului (p. 81-98). Cea mai mare parte a pieselor din catalog sunt ilustrate de fotografie sau desen, în câteva cazuri nefiind, însă, numerotate piesele din figuri ceea ce poate produce confuzii.

Capitolul al patrulea *Edificiul de cult de la Praetorium (Mehadia)* (p. 99-117) relevă cele trei etape de construcție ale templului. Identitatea divinităților adorate a putut fi stabilită pe baza fragmentelor de inscripții și de statui descoperite. Astfel într-o primă etapă templul a fost închinat lui Apollo, ulterior acestuia i s-a adăugat Jupiter Dolichenus pentru ca mai târziu clădirea să devină o *basilica* creștină a cărei funcționare să dureze până spre sfârșitul secolului IV.

Ultimul capitol al lucrării *Considerații finale* (p. 118-122) sintetizează, firesc, concluziile la care a ajuns cercetătoarea cu privire la edificiul de cult și a importanței lui dar și asupra credincioșilor. Adorarea lui Apollo la *Praetorium* nu ar fi fost deloc întâmplătoare în condițiile în care aici a staționat o unitate de dalmați care vin din spațiul balcanic și unde cultul era extrem de răspândit. Mai mult chiar, Apollo poate fi văzut ca o divinitate protectoare a bolnavilor veniți la

tratament la *Ad Mediam* și care ar fi putut să stea în *vicus*-ul de la Mehadia pe perioada sejurului curativ. În sprijinul acestei idei ar veni un plan de secol XVIII care relevă existența în stațiunea antică doar a complexelor termale, a templelor și a altor amenajări cu caracter public, precum și faptul că *Praetorium* este cea mai apropiată așezare de *Ad Mediam*.

Volumul se încheie cu bibliografia generală (p. 123-130), un rezumat în limba germană (p. 131-135), lista figurilor (p. 137-139) și a planșelor (p. 139-140), o hartă, cele 52 de figuri și 12 planșe.

Lăsând la o parte inevitabilele probleme legate de tehnoredactare care nu știrbesc munca depusă, lucrarea prezentată are meritul de a oferi o imagine nu numai asupra clădirii de cult în sine ci și a castrului, chiar dacă doar în trecere, așa cum apare în lumina cercetărilor ultimilor ani.

Oana Cornelia Tutilă